

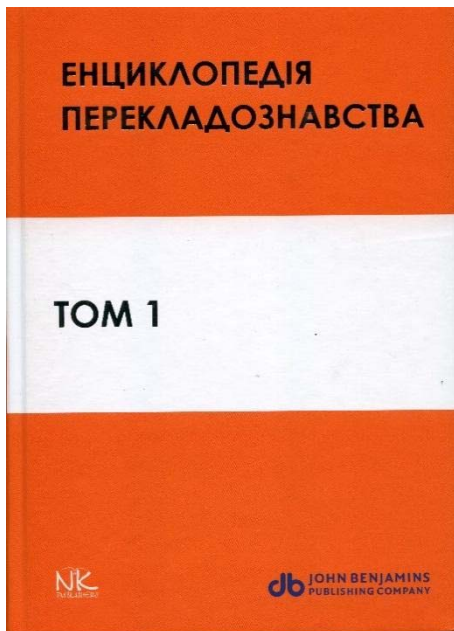
РЕЦЕНЗІЇ, ХРОНІКИ НАУКОВОГО ЖИТТЯ

УДК: 81'25

О.І. ПАНЧЕНКО,

*доктор філологічних наук, професор,
завідувач кафедри перекладу та лінгвістичної підготовки іноземців
Дніпровського національного університету імені Олеся Гончара*

**ЕНЦИКЛОПЕДІЯ ПЕРЕКЛАДОЗНАВСТВА –
ВАЖЛИВА ПОДІЯ ДЛЯ УКРАЇНСЬКИХ МОВОЗНАВЦІВ**
Рецензія на видання: *Енциклопедія перекладознавства / пер. з англ.,
за ред. О.А. Кальниченка та Л.М. Черноватого. Том 1. – Вінниця:
Нова книга, 2020. – 552 с.*

Полиці та робочі столи українських перекладознавців, перекладачів і викладачів перекладу нещодавно прикрасив яскравий, солідний за обсягом том – перша частина 4-томного видання «Енциклопедія перекладу».

Оригіналом українського видання є чотири томник *Handbook of Translation Studies*, одна з найпомітніших у світі праць у галузі теорії перекладу, яка публікувалася з 2010 по 2013 роки в одному з найвідоміших видавництв літератури з перекладознавства «Бенджамінз». Це видавництво, що розташоване в Амстердамі, особливо відоме публікаціями в галузі мовознавства, включаючи й перекладознавство, та літературознавства, видаючи різноманітні книги, а також низку академічних журналів і щорічників.

Дозвіл на переклад українською мовою і його публікацію отримано за сприяння видавництва «Нова книга». Переклад здійснено за координації Всеукраїнської спілки викладачів перекладу, президент Спілки – Леонід Черноватий, офіційний координатор проєкту – Олександр Кальниченко.

Переклад статей першого тому здійснено переважно викладачами кафедри перекладознавства імені Миколи Лукаша (Харківський національний університет імені В.Н. Каразіна) та кафедри перекладознавства і контрастивної лінгвістики імені Григорія Кочура (Львівський національний університет імені Івана Франка); окремі статті переклали також викладачі Київського університету імені Бориса Грінченка, Центральноукраїнського державного педагогічного університету імені Володимира Винниченка, Національного університету «Львівська політехніка», Східноєвропейського національного університету (м. Луцьк), Харківського гуманітарного університету «Народна українська академія», Дніпровського університету імені Альфреда Нобеля. Загалом у створенні першого тому Енциклопедії взяло участь 45 перекладачів.

У вступі до рецензованого видання йдеться про сучасний етап перекладознавства – період його інституціоналізації, тобто методологічного упорядкування. Тут стисло охарактеризовано існуючі енциклопедичні видання з перекладознавства. Підкреслено існування онлайн-версії англійською мовою. Зазначено, що загалом енциклопедія охоплює 175 статей, з них 74 розміщено у першому томі. Взагалі поява енциклопедичних досліджень, які відображають теоретичні й практичні аспекти сучасної теорії та практики перекладу, є вельми своєчасною і важливою подією в науковому світі нашої країни.

Метою енциклопедії, як зазначено у Вступі, є розповсюдження знань про дослідження як письмового, так і усного перекладу.

Перший том охоплює статті таких відомих спеціалістів у сфері перекладознавства, як Ампаро Уртадо Альбір, Фабіу Альвес, Мері Снел-Горнбі, Ів Гамб'є, Даніель Ґуадек, Люк ван Дорслар, Дороті Келлі, Маріанн Ледерер, Кірстен Малмк'єр, Крістіана Норд, Алешандра Асіш Роза, Крістіна Шефнер та ін.

Матеріали енциклопедії можна поділити на певні групи для орієнтування потенційних читачів, оскільки в енциклопедії розглядається широке коло проблем, серед них як традиційні питання (історія перекладу; зміст понять «переклад», «адаптація», «автопереклад», «перекладознавство», «трансфер» і «трансферні студії», перекладацькі «помилки»), так і найсучасніші проблеми і термінологія (гендер, протокол тощо).

В енциклопедії аналізується динаміка змін змісту перекладознавства та його різноманітні підходи, як традиційні (дескриптивний, прикладний, науковий тощо), так і новітні (інтерпретативний, когнітивний, функціональний, машинний). Видам перекладу присвячено 26 статей різного обсягу.

Автори аналізують різні аспекти перекладу (його релевантність, норми, одиниці, стратегії і тактики, множинність, відкритість і закритість). Важливим напрямом книги є опис зв'язків перекладознавства з різними галузями науки, зокрема з мультимедією, семантикою, семіотикою, філософією, герменевтикою, гендерними факторами, етикою, етнографією, соціологією, термінознавством та глобалізацією.

Значну увагу приділено питанням художнього перекладу, зокрема таким, як вплив полісистемної теорії, постколоніальні літератури, цензура, особливості передачі змісту дитячої літератури, драматургічних творів, гумору й коміксів.

В енциклопедії розглядаються різні види перекладу, зокрема окреслено проблеми галузевого (політичного, технічного, комерційного, наукового, релігійного, юридичного), усного (з аркуша, послідовний, синхронний, аудіовізуальний, закадровий, опосередкований, конференц-переклад, дублювання, субтитрування, медіа-переклад, для потреб громади, в соціальній сфері) та сурдоперекладу.

Зауважуються питання новітнього змісту перекладацької діяльності, зокрема застосування інформаційних технологій (перекладацький інструментарій, використання Інтернету, автоматизований і машинний переклад, корпуси, локалізація), нетворкінг та діяльність перекладачів-волонтерів.

Переклад розглядається як діяльність та процес, зокрема аналізуються його зміст та інструменти дослідження (протокол «Міркуй уголос»), якість перекладу й класифікація перекладацьких помилок.

Значне місце в Енциклопедії посідають також проблеми методики навчання перекладу (компетентність, програма навчання та план навчального процесу) і ролі перекладу в навчанні іноземних мов.

Водночас окремі теоретичні положення постають дискусійними, що є природним для наукових досліджень такого рівня, деякі з них потребують подальшого більш ґрунтовного висвітлення, іноді не вистачає конкретних прикладів, скажімо, в статті «Норми перекладу». Дискусійні проблеми рецензованого видання можуть стати предметом критичного обговорення вітчизняними перекладознавцями, в чому вбачається ще один його позитивний аспект.

Підсумовуємо, що лінгвістична українськомовна література поповнилася надзвичайно цінним довідковим виданням, на яке давно очікувала перекладацька спільнота країни. Ця енциклопедія є одним з перших в Україні систематичним викладом теорій, які певною мірою відображають сучасний стан західного перекладознавства.

Зважаючи на широкий діапазон проблем, які розглядаються в першому томі, та пам'ятаючи про його суттєве розширення в подальших трьох томах, можемо стверджувати, що Енциклопедія стане корисною порадицею і добрим супутником для аспірантів, науковців, викладачів закладів вищої освіти, працівників перекладацьких бюро, підприємців, представників громадських організацій.

Отже, зазначимо, що вихід у світ першого тому Енциклопедії перекладознавства є помітним явищем в українському перекладознавстві, адже до наукового обігу вводиться значний масив раніше менш відомих джерел. Книга буде корисною не лише для науковців, а й для широкого читацького загалу. Зважаючи на універсальність і різноплановість поданої в ній інформації, рецензована енциклопедія створює сприятливі умови для підвищення якості навчання майбутніх перекладачів, а отже – і для задоволення соціального замовлення на підготовку фахівців з перекладу.

Панорамність і масштабність рецензованої праці забезпечується залученням значної кількості теоретичних та емпіричних даних, які було використано для узагальнення висновків авторів, наявністю вдалих ілюстративних прикладів, дібраних з численних джерел. Об'єктивність та надійність матеріалу енциклопедії забезпечується детальним аналізом емпіричного матеріалу і врахуванням особливостей мов різної структури. Текст роботи, незважаючи на спорадичні термінологічні неузгодженості, відзначається конкретністю, прозорістю подання матеріалу, що, безперечно, є заслугою перекладачів та редакторів.

Видання є актуальним, зважаючи на певний брак якісної перекладознавчої довідкової літератури в Україні, воно знайомить з теоретичними моделями західного перекладознавства і, як можна сподіватися, може дати певний поштовх українським перекладознавцям для побудови власних теоретичних концепцій у галузі теорії перекладу.

Одержано 14.08.2020.